

1. Verslag van de vereniging

1.1. Ontwikkeling ledenaantal

Op 1 januari 2023 was het aantal leden 146. Er hebben zich 16 nieuwe leden gemeld, 9 hebben zich afgemeld en er is 1 overleden. Helaas is Frits van de Borg ons ontvallen. Op 1 januari 2024 hebben we dus 152 leden. Ter vergelijking in 2013 hadden we 124 leden.

1.2. Samenwerking KNNV en IVN

Er is al enkele jaren een goede samenwerking tussen KNNV en IVN Amersfoort. Dit komt onder meer tot uiting in gezamenlijke activiteiten als de WNA-lezingen, de Natuuracademie en ons afdelingsblad Natuurkijker. In 2023 zijn de besturen een keer bijeen geweest.

1.3. Werkgroep Natuurlezingen Amersfoort (WNA)

Het lijkt alweer even geleden, Corona, maar pas in 2023 kon WNA weer haar standaardagenda draaien: zeven lezingen live in Het Groene Huis. We hebben wel iets positiefs overgehouden aan de Coronatijd: we zijn de lezingen online blijven aanbieden via Zoom. Alleen met schermdelen en externe microfoon; thuisblijvers konden alleen de presentatie volgen.

In 2023 hadden we gemiddeld 79 bezoekers, op zaal en online opgeteld (vorig jaar 62), een record! Het aantal alleen-op-zaal was gemiddeld 51, iets minder dan voor Corona-tijd.

Lezingen

Dit jaar waren er veel lezingen over lokale onderwerpen: 10 jaar slechtvalken op de OLV-toren in Amersfoort (mrt), vleermuizen in Amersfoort (sep), ringslangen in en om Amersfoort (okt) en ontwikkeling van nieuwe natuur rond onze eigen Melksteeg (nov). Ook bij de lezing in januari over de merel (vogelsoort van het jaar 2022) en M.U.S. was er na de pauze ruimte voor de Amersfoortse urbane

letsje verder van huis: een lezing over Geopark Utrechtse Heuvelrug door onze 'eigen' Kees de Heer (feb). En de lezing Wolven en slakken (apr) - een misleidende titel, bedoeld om te prikkelen - ging over de vondst van klapperstenen op de Veluwe en Heuvelrug. Ter info: de wolf is de ijzerklomp die vroeger uit de klapperstenen werd gewonnen, en de slak is het restafval.

Foto: klapperstenen; een huid van ijzer met daarbinnen een kern van klei

Dat de **Amersfoortse slechtvalken** publieksfavorieten zijn, bleek wel uit de opkomst: 68 op zaal en nog eens 48 online. Ook favoriet bij de media trouwens; we hadden veel publiciteit. Spreker Henny de Bruin was zelfs geïnterviewd door het AD/AC en ook RTV Utrecht had een item met Henny.

Na afloop hield Zomer Bruijn een pleidooi om de jonge slechtvalken meer ruimte te bieden takkeling te zijn, waardoor er minder valpartijen zouden zijn. Mogelijk heeft dit er toe bijgedragen dat er naderhand een soort trappetje is aangebracht waardoor de jonkies dit jaar voor het eerst terug de nestkast in konden.

Bijna net zoveel belangstelling was er voor de **ringslangen in en om Amersfoort**. Tariq Stark van RAVON hield voor de pauze een algemeen verhaal over de biologie, broeihopen en verspreiding van de ringslang. Na de pauze waren er drie vrijwilligers uit Amersfoort/Leusden die vertelden over hun

PowerPointpresentatie vrijwilliger Jan Smids
Lezing: Broeien of broeden de ringslangen? (okt)

broeihopen in Leusden, Elisabeth Groen en Birkhoven. 'Slang in de hoop, hoop voor de slang!' blijkt voor de ringslang in Amersfoort en omgeving goed op te gaan

De lezing in februari over **Geopark Utrechtse Heuvelrug** trok ook al veel publiek: totaal 86, waarvan 53 op zaal. Voor het eerst sinds Corona weer eens een lekkere volle bak. De lezing bleek bovendien goed voer voor

de IVN-gidsen en de NGO-cursisten, die de video van de lezing konden gebruiken als informatiebron. Het persbericht over de lezing **Wolven en slakken** (ijzerwinning) was gedeeld op de Facebook-pagina Middeleeuws Erf De Bergkamp (op Landgoed Schothorst) en stond zelfs in de landelijke nieuwsbrief van de KNNV. Mede daardoor waarschijnlijk de mooie opkomst: 53 op zaal, 33 online!

De lezing door landschapsarchitect Frank Talsma van het in Amersfoort gevestigde H+N+S trok ook veel publiek. Voor de pauze hield hij een algemeen verhaal over **bouwen voor en met de natuur** met inspirerende (landelijke) voorbeelden hoe je noodzakelijke bouwwerken kan aanleggen en tegelijkertijd de aangrenzende natuur kan versterken. Na de pauze vertelde hij over de ontwikkeling van nieuwe natuur rond onze eigen **Melksteeg** (op de grens van Amersfoort en Soest).

De lezing over **de merel** viel wat aandacht betreft wat tegen. Vogellezingen zijn doorgaans goed bezocht. Wel kon onze stadsecoloog Willem Kuijsten ons platform met succes gebruiken om een oproep te doen om mee te doen aan de MUS-telling in onze regio (Meetnet Urbane Soorten, Sovon-project).

De lezing over de **vleermuizen** trok relatief ook weinig publiek. Mogelijk vanwege de late aankondiging. Jammer, want het was een boeiende lezing met na afloop een mini-excursie naar de vijver (sep)

Bruine grootoorvleermuizen (foto: Erik Broer)

Lezing: Vleermuizen in en om Amersfoort

Werkwijze en samenstelling WNA

We hebben twee maal vergaderd en voor de rest veel ge-e-maïld en geappt. Aanvankelijk modderden we nog met het Zoomen, maar bij de februarilezing schoot een van de bezoekers ons te hulp, Cor Nauta, die ons sindsdien is blijven assisteren, heel fijn! Met het scherm delen in Zoom viel heel wat te leren; bezoekers en sprekers moesten wel eens geduld opbrengen als er weer een nieuwe technische uitdaging was, bijv. bij twee of meer sprekers en evenzoveel presentaties die gewisseld en gedeeld moesten worden zoals bij de ringslanglezing. Omdat er regelmatig vraag naar was, zijn de lezingen ook vrijwel altijd opgenomen via Zoom als de spreker daarmee akkoord ging. De vaak rommelige opnamen werden steeds door Cor Nauta geëdit tot fatsoenlijke video's.

In 2023 hadden we een paar mutaties in de samenstelling van de werkgroep. We namen na twee jaar afscheid van Jaap Vos van de Vogelwacht, die plaats maakte voor Michiel Faber. En twee nieuwe stadsecologen traden in dienst: Lucas de Haan en Gideon Vreeman, die al meteen enthousiast met suggesties kwamen. Lucas heeft zelfs al een lezing voor ons gehouden (die over vleermuizen).

Oude garde: Renée van Assema (KNNV, IVN), Kees de Heer (KNNV, IVN), Arjan Wolsink (KNNV, voorsnog invaller van Meinte Wildschut), Dorien Roubos (Gemeente Amersfoort; de derde stadsecoloog) en Anneke Abma (IVN). Ans Dijkstra (IVN) verzorgde weer de koffie.

De rol van de stadsecologen is vooral meedenken.

Anneke Abma en Meinte Schut (werkgroep WNA)

1.3. Natuuracademie

Na een minder jaar door de corona-epidemie is in 2023 weer de draad opgepakt. Er zijn 7 cursussen gegeven die normaal bestaan uit een theorieavond binnen in Het Groene Huis en een ochtend ergens in het veld. Het totale aantal deelnemers was 187.

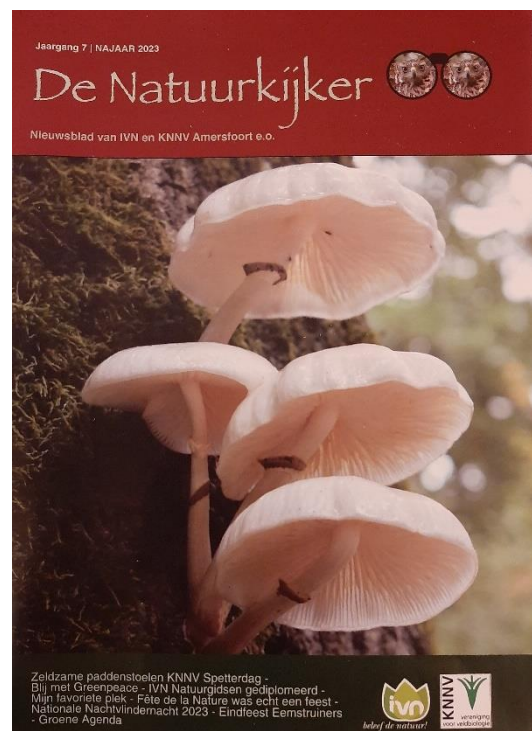
Onderwerp	Docent	Deelnemers
Bosecologie	Tom van Heusden	33
Heelal in beeld	Jan van Asselt	41
Korstmossen	Arie van den Bremer	21
Insecten	Jan van Asselt	25
Bomen en struiken	Arie van den Bremer	14
Paddenstoelen	Gert Lodewijk	24
Trekvogels	Gert de Wit	29
	Totaal	187

Cursus Bosecologie

1.4. Natuurkijker

De Natuurkijker is in 2023 driemaal verschenen. De redactie is verzorgd door Kees de Heer en de vormgeving door Olav-Jan van Gerwen met hulp van Marian Marseille. In de loop van het jaar zijn Demi Nijhuis en Paul Vrieskoop tot de redactie toegetreden. Het is iedere keer weer een grote klus. Mooi is dat er steeds weer leden zijn die kopij inbrengen.

1.6. KNNV-adoptieterrein

Al vanaf 2015 voert de afdeling een afdelingsbreed natuuronderzoek uit in een natuurgebied in/rondom Amersfoort/Leusden. We noemen dat ons jaarlijks adoptieterreinonderzoek. In principe worden alle werkgroepen hiervoor uitgenodigd evenals enkele individuele leden met specifieke kennis op een bepaald gebied. Op dit moment zijn de volgende werkgroepen en individuele leden inzetbaar voor deelname aan deze onderzoeken. Verslagen

Werkgroep	Paddenstoelen	Leendert Smit
Werkgroep	Planten	Arie van den Bremer
Werkgroep	Vogels	Frans Bokdam
Werkgroep	Vissen, amfibieën en reptielen (VAR)	Theo Klink
Werkgroep	Vleermuizen	Esmeralda Vermeulen-Dols
Werkgroep	Nachtvlinders	Christel van Leersum
Werkgroep	Insecten	Marianne Marseille
	Mieren	Rudolf van Hengel
	Zoogdieren	Zomer Bruin
	Mossen en korstmossen	Arie van den Bremer (mossen met Jan Pellicaan)

van dit type onderzoek staan op onze website.

Project 2023 Huize Heiligenberg

In 2023 is na overleg met stichting De Boom afgesproken dat onderzoek te doen rond Huize Heiligenberg in Leusden. Het was een interessant gebied voor alle onderzoekers omdat er relatief veel biotopen aanwezig zijn zoals een heuvel van ca 40 meter hoog, grote watergangen en plassen, oud bos, open bestrating, boomgaard en volkstuinten. Het eindverslag van onderzoek Huize Heiligenberg wordt in april 2024 verwacht.

Project 2024 Natuurgebied Bloeidaal

In 2024 willen we weer graag aan het werk in een volgend adoptieterrein. De keuze is, na overleg met de werkgroep coördinatoren en vertegenwoordigers van Het Utrechts Landschap, het Natuurgebied Bloeidaal in Amersfoort geworden.

Arie van den Bremer (coördinator adoptieprojecten)

1.7. Spetterdag 12 augustus 2023

De spetterdag is ons jaarlijks afdelingsuitje en dit jaar waren we welkom bij het Bezoekerscentrum Tabakshuur Amerongse bos. We werden ontvangen door vrijwilligers van het Utrechts Landschap en maakten kennis met de tabaksteelt die daar vroeger plaatsvond en kregen een rondleiding door de natuur daaromheen. De natuur daar staat bekend als Amerongse bos en Amerongse bovenpolder.

Arie van den Bremer (coördinator)

Naar verwachting is er de laatste zaterdag van augustus 2024 weer een spetterdag naar Doesburg en de IJssel

2. Verslagen en plannen van de werkgroepen

2.1. Werkgroep paddenstoelen

2023 was een bijzonder jaar ook voor de leden van de paddenstoelenwerkgroep. Voor het eerst konden wij het hele jaar onder beperkingen met elkaar op pad. Bijzonder was ook het onderzoeksgebied de Heiligenberg. Zowel het landgoed zelf als het tegenoverliggende deel met het Zwanenwater leverden veel soorten op. De groep bestaat inmiddels uit 13 leden. Een aantal hiervan is actief bij de onderzoeken en een aantal geniet van alle mooie foto's die langskomen. Foto's

Foto: Witte koraalzwam Ruud van Veenschoten

soms om te delen maar ook regelmatig met een vraag voor determinatie. Het kennisniveau binnen de groep wordt steeds groter. Dit jaar is ook 1 maal een lid van de Nederlandse mycologische vereniging mee geweest en dat leverde een schat aan nieuwe en/of onbekende soorten op. In het natuurverslag wordt hier verder op ingegaan. Een aantal leden heeft ook een bijdrage geleverd aan de IVN gidsencursus in Amersfoort en de gidsencursus voor regio Eemland. Kortom de naamsbekendheid begint ook meer vorm te krijgen. Al met al een mooi mycologisch jaar.

Leendert Smit (coördinator werkgroep paddenstoelen)

2.2. Zoogdieren (Heiligenberg)

Voor de zoogdierinventarisatie van Heiligenberg, werd voornamelijk gebruik gemaakt van wildcamera's. Met behulp van deze camera's –die zowel overdag als 's nachts passerende dieren vastleggen- kon het volgende lijstje met zoogdieren samengesteld worden:

Vos, Ree, Das, Steenmarter, Boomarter, Bunzing, Eekhoorn, Bruine rat, Bosmuis, en Rosse Woelmuis, evenals een zestal vleermuissoorten.

Aan de overzijde van de Heiligenbergerweg, waar zich weiland, het Zwanenwater en een naastliggend bosje bevinden, lag het aantal zoogdierwaarnemingen wat lager. Maar hier heeft vooral het Leusdense publiek vele avonden kunnen genieten van enkele jonge Vosjes, die bij daglicht langdurig in het weiland rondliepen, op zoek naar iets eetbaars.

Zomer Bruijn (onderzoeker zoogdieren)

2.3. Werkgroep vogels

We hebben vijftien actieve leden, de excursies worden gedaan met wisselende samenstellingen.

Frans Bokdam coördineert de activiteiten van de vogelwerkgroep. Gert de Wit, Hans van Zummeren,

Kerkuil (Foto Hans van Zummeren)

Koereiger Foto (Hans van Zummeren)

Naast de gebruikelijke excursies deed de vogelwerkgroep mee aan de inventarisatie Heiligenberg. Paul Lindhout en Kees van Wegen zijn de excursieleiders.

Door slecht weer konden niet alle excursies op de geplande data doorgaan. We gingen acht maal op vogelexcursie: tweemaal Oostvaardersplassen, Blauwe Kamer en Plantage W3, Everdingen, Groot en Klein Bylaer, Duursche Waarden, Veluwe en Arnhem.

Het programma 2024 vindt niet meer plaats op zaterdag maar op de derde donderdag van de maand. Net als in 2023 bekijken Hans van Zummeren, Gert de Wit, Paul Lindhout en Kees van wegen op basis van ervaring en waarnemingen welk gebied het meest in aanmerking komt om te bezoeken.

Het nestkastenproject op de Hoge Kleij (Zon en Schild) is voortgezet en de minicursus Tuinvogels van de KNNV is gegeven door Gert de Wit. De PTT telling voor de Sovon op en rond Landgoed De Boom is uitgevoerd.

Plannen 2024

Vóór de zomer vinden de excursies in principe plaats op de derde donderdag van de maand. Na de zomer vinden de excursies waarschijnlijk weer plaats op de zaterdag. Het nestkastenproject op de Hoge Kleij (Zon en Schild) wordt voortgezet, we doen mee aan de volgende natuurinventarisatie van KNNV Amersfoort e.o. en we voeren een PTT-telling uit. Ook de minicursus Tuinvogeltelling wordt herhaald.

Frans Bokdam (coördinator werkgroep vogels)

2.4. Werkgroep nachtvinders

Alice van Hunnik is jarenlang coördinator van de werkgroep geweest. Heel hartelijk dank voor al je inzet, Alice. In 2023 nam Christel van Leersum het coördinatorschap over van Alice.

Project Heiligenberg

De nachtvinderwerkgroep opereerde dit jaar onder de vleugels van de insecten/dagvlinderwerkgroep aangezien de deelnemers elkaar overlappen.

Door privéomstandigheden en slecht weer kwamen we wat traag op gang. Ook bleek aan het begin van het nachtvinderseizoen de generator kapot te zijn. We konden echter gebruik maken van een stroomhuisje. Met veel snoeren en haspels is het zodoende gelukt om twee keer onze schermen op te zetten op de Heiligenberg. We stonden vrij dicht op andere lichtbronnen (parkeerplaats), dus helemaal ideaal was het niet. We waren al met al blij dat we de lampen aan konden doen op 24 juni en 28 augustus 2023. Op beide avonden was het droog en onbewolkt en de temperatuur respectievelijk 22 en 25 graden.

De eerste avond stonden we met één scherm, de tweede keer met drie schermen. We brachten 70 soorten nachtvinders (macro en micro) op naam. De overlap van beide avonden is hierin meegenomen. Beide avonden zijn we tijdig gestopt. Dit vanwege de invloed van de plek die we moesten innemen. Het stroomhuisje heeft mogelijk een rol gespeeld bij deze lage opbrengst. De lijst van soorten is te vinden op waarneming.nl. Overigens zegt de opbrengst niets over de avonden zelf die zeer prettig verliepen.

Ons voornemen om enkele keren een lichtval (LED-emmer) te plaatsen viel letterlijk in het water. We hadden te maken met veel regen in de zomer.

Nationale Nachtvindernacht 2023

Op 15 september 2023 deden we mee aan de nationale nachtvindernacht. We stelden twee lakens met nachtvinderlampen op in de struintuin van De Groene Belevens in Leusden. Ook waren er twee soorten lichtvallen (waaronder een zogenaamde LED-emmer) en werd er een smeermengsel van

Gepluimde snuituil. Foto: Hans van Zummeren

stroop, suiker en alcohol op de bomen gesmeerd. Ongeveer vijftien bezoekers meldden zich bij de poorten van de struintuin. Om 20:00 uur gingen de lampen aan.

Meestal duurt het even voordat de vlinders het laken vinden. In de tussentijd hielden twee leden van de werkgroep een praatje over nachtvinders. De meeste bezoekers waren beginners op het gebied van nachtvinders. Het praatje viel in goede aarde, de bezoekers waren erg geïnteresseerd. Het weer zat ook mee: de temperatuur was goed, weinig wind en geen maan.

In totaal zagen we 26 soorten deze avond, bijna allemaal op het laken. Op de smeer kwam helaas slechts één afgevlogen huismoeder af. We zagen veel uilen, zoals de essengouduil en de zeldzame lindegouduil. Deze twee vlinders zijn typische najaarssoorten. Ook kwam de gepluimde snuituil op het laken. Ook deze vlinder was zeldzaam, maar is nu sterk in opmars. Alle vlinders, ook de microvlinders, zijn zoveel mogelijk op naam gebracht. De volledige lijst van soorten staat op waarneming.nl. Een uitgebreider verslag van deze avond verscheen in de Natuurkijker.

Christel van Leersum (coördinator werkgroep nachtvinders)

2.5 Werkgroep planten

De werkgroep kent nu 21 leden en dat is mooi. Maar met zoveel tegelijk het veld in gaat helaas niet. In de praktijk varieert het aantal deelnemers van 4 tot 8 maar er kunnen situaties ontstaan waarbij vooraf een deelnemersplanning gemaakt moet worden.

Huize Heiligenberg

Zoals alle werkgroepen is er intensief onderzoek gedaan in het adoptieterrein rond Huize Heiligenberg. Het aantal soorten dat daar gevonden is, was bijna 400 en dat is heel erg veel. Dat komt door de grote variatie in biotopen. Vooral de zogenaamde theetuin heeft daar aan bijgedragen. De theetuin bevat veel geroerde grond voor teelt van groeten en fruit en dat levert veel "onkruid" op. Als groep zijn we er zeker 15 keer geweest.

De bijzondere soorten zijn vooral in de oude bospercelen langs de Heiligenbergerbeek gevonden. Dat waren bijvoorbeeld elzenzegge, ruige veldbies, zompzegge en witte veldbies. In de bosdelen veel salomonszegel en lelietje-van-dalen.

Elders leuke soorten als kransmuur en akkergoudsbloem

Afplagegebieden Stichting De Boom

Stichting De Boom heeft in Leusden op veel plaatsen de top laag van agrarisch grond 30-40 cm dik afgegraven (afgeplagd) en daar hooi uit zogenaamde blauwgraslanden ingeharkt. Het is zeer interessant te volgen wat het effect daarvan is op de toekomstige vegetatie. Dat inharken is nu 2 à 3 jaar geleden en nu zijn er locaties met massaal parnassia en klokjesgentiaan. De werkgroep heeft een tiental locaties bezocht

Laakse slenk

De werkgroepen heeft een bezoek gebracht aan De Laakse slenk. Dat is een geul in het verlengde van De Laak en is een beek tussen Amersfoort en Nijkerk langs Vathorst die uitmondt in het Veluwemeer. Die beek

maakte vroeger een geul het IJsselmeer in en het einde ervan is door de inpoldering in de polder terecht gekomen. Dat gebied is een uniek gebied voor vegetatie

Foto Kransmuur Arie van den Bremer

Foto afplagegebied Arie van den Bremer

Floron Eindejaars plantenjacht

De Floron organiseert elk jaar ronde jaarwisseling de zogenaamde Eindejaars plantenjacht. Het idee is dat je rond Kerst en Nieuwjaar naar buiten gaat en een uur lang kijkt welke soorten planten er dan bloeien. We hebben dat 3 keer gedaan. In de binnenstad van Amersfoort, Park Schothorst in Hoogland en in het terrein van het vroegere ziekenhuis St Elisabeth aan de Heiligenbergerweg in Amersfoort.

Van de 25 landelijke meest voorkomende soorten zijn door ons alleen kroppaar en gewoon jakobskruiskruid niet gevonden. Dus 23 soorten wel. Daarnaast zijn er door onze werkgroep nog 37 bloeiende soorten gevonden. Totaal dus 60.

Plantenjacht rond Het Groene Huis

Plannen 2024

In ieder geval doet de werkgroep mee met het project adoptieterrein Bloeidaal. Verder is het plan weer een aantal afplagegebieden van stichting De Boom te bezoeken.

Arie van den Bremer (coördinator werkgroep Planten)

2.6. Werkgroep Vis Amfibie en Reptiel (VAR)

De werkgroep had in 2023 wederom een zeer actief jaar met 15 leden. De werkgroep VAR is tevens RAVON-werkgroep en overlapt deels met het werk van de Vrije Vrijwilligersgroep van Stichting De Boom. RAVON stelt €500 per jaar voor materiaalinkoop (o.a. Visatlas Utrecht en Fotoveldgids Amfibieën) beschikbaar. De Stichting De Boom helpt in natura. De gemeente Leusden financiert de broeihoopaanleg. Ook is er nauw contact met Waterschap Vallei en Veluwe, gemeente Amersfoort en Landgoed Den Treek. De meeste waarnemingen worden op waarneming.nl geplaatst.

Ringslang. In samenwerking met de gemeente Leusden en Stichting De Boom zijn in 2023 maar liefst 36 broeihopen in Leusden en Amersfoort aangelegd. De rol van de KNNV is met name het monitoren van de ringslang en tellen van de eischalen bij afgraven (broeihopen.nl). In april 2023 zijn maar liefst 1.816 eischalen van 20 hopen geteld (jaar 2022), iets minder dan het jaar ervoor. Op 24 oktober 2023 is een goed bezochte WNA-lezing over de ringslang gegeven samen met RAVON. Twee broeihopen zijn afgegraven, onderzocht en opgebouwd samen met schoolkinderen van de Struintuin van De Groene Belevenis.

Hazelworm en levendbarende hagedis. Op het Heiveld van Groot Zandbrink is de jaarlijkse monitoring met 20 zwarte reptielplaten voortgezet, die tussen april-oktober tenminste eenmaal per maand werden gecontroleerd. Ook op de Grebbeliniedijk zijn hazelwormen in een broeihoop aangetroffen.

Heiligenberg. Op de Heiligenberg en Zwanenwater, op het land en in het water is met broeihopen reptielplaten en RAVON-schepnet, onderzoek gedaan naar ringslang, hazelworm, kleine watersalamander, kikkers en padden, kreeften, schelpen en vissen.

Kamsalamander. In 2023 heeft RAVON ons 12 amfibie-fuikjes gegeven en een bijzondere ontheffing op de Wet natuurbescherming voor het gebruik ervan in de gemeentes Leusden en Amersfoort voor Kamsalamander-monitoring. De Kamsalamander, een beschermde Habitatrichtlijn-soort, neemt de laatste jaren af, mogelijk door infecties of intensivering landgebruik. De methodiek is jaarlijkse monitoring van de bekende 2 locaties in Leusden (Stichting De Boom) en Amersfoort (Nimmerdor) in 3 nachten met 6 fuikjes tussen 15 april en 31 mei. Naast de bekende locaties, zijn ook veel andere kansrijke poelen in Leusden, onder andere in Den Treek onderzocht. De kamsalamander-onderzoeksgroep heeft in 2023 meer dan 68 Kamsalamanders, > 250 Kleine watersalamanders en 51 Alpenwatersalamanders aangetroffen, naast veel klein waterleven zoals waterroofkevers en kokerjuffers. Het leverde een onderzoeksverslag van meer dan 150 pagina's op.

Visonderzoek beken Gelderse Vallei. In overleg met de beheerder van Waterschap Vallei en Veluwe worden diverse beken in de Gelderse Vallei regelmatig onderzocht op vis en schelpen, in 2023 onder andere de Hoevelakense beek (voor en na baggeren), Modderbeek en Moorsterbeek.

Grote Modderkruiper-inventarisatie. In augustus hebben enkele werkgroepleden deelgenomen aan de RAVON-vrijwilligers inventarisatie in Arkemheen/Polder Zeldert.

Plannen VAR 2024. In 2024 wordt voortgezet: de ringslang-broeihopen-aanleg en monitoring, de kamsalamander-monitoring met amfibie-fuikjes (uitgebreider), het reptielplaten-monitoring Heiveld Groot Zandbrink en visonderzoek in diverse beken. Nieuw in 2024 is; 1) het VAR-onderzoek in de poelen en sloten in KNNV-adoptieterrein Bloeidaal; 2) Buikfotografie van de kamsalamander; 3) start VAR-onderzoek (3 jarig) van poelen en sloten van Zwarte Goor en Kasteel Stoutenburg in opdracht Utrechts Landschap; 4) Deelname aan 1000-soortendag Groene Huis op 9/10 mei; 5) Organisatie ringslang-broeihoop én slootjesdag/poelonderzoek in Schoolsteegbosjes als familie-excursie met De Groene Belevenis. En wat er verder op ons pad komt. We hopen DNA-onderzoek naar Grote Modderkruiper en Kamsalamander te kunnen realiseren.

Theo Klink (Werkgroep Vis Amfibie Reptiel (VAR))

2.7. Werkgroep dagvlinders / insecten in 2023

In 2023 deden we mee aan de grote natuurinventarisatie van de Heiligenberg, en we hebben opnieuw geïnventariseerd in het Moorsterveld, om dit gebied langjarig te blijven volgen. We gingen eens per

twee weken een middag het veld in, afwisselend naar een van beide gebieden. Daarnaast waren we ook regelmatig op het heiveld en andere terreinen van Stg De Boom die recent zijn verschaald. Veel waarnemingen hebben we gepost in waarneming.nl en ook de liveatlas-app is gebruikt.

Op de Heiligenberg inventariseerden we met name langs de beek, plus de bosranden en het water aan de noordzijde. In totaal werden 22 soorten libellen gevonden, waarbij met name de juffers erg talrijk waren, en met als bijzondere soorten de blauwe breedscheenjuffer, de smaragdlibel en de metaalglanslibel. Remco ontdekte zelfs een huidje van de smaragdlibel, waarmee duidelijk werd dat deze soort ook als larve in dit gedeelte van de beek leeft. Verder hebben we slechts 11 soorten dagvlinders aangetroffen, wat logisch is gezien het schaduwrijke terrein met weinig nectarplanten. Opvallend was een bloedende boom waar dagpauwogen en andere insecten op af kwamen. Bij de andere bijzondere waarnemingen o.a. een populierenwoudzwerper, gevonden door Erik, een roestbruine kromlijf en heel veel rododendroncades.

Blauwe breedscheenjuffer

Smaragdlibel

Huidje van een smaragdlibel

Vuurjuffer

Azuurwaterjuffer, paringswiel

Bruine glazenmaker

Populierenwoudzwever

Roestbruine kromlijf

Rododendroncade

2.8. Werkgroep vleermuizen

Voor het vleermuisonderzoek zijn een paar inventarisatieavonden georganiseerd op de Heiligenberg en rondom het Zwanenwater. Hierbij is gebruik gemaakt van bat-detectors en batloggers. In bijna het hele gebied zijn individuen van de gewone dwergvleermuis, de ruige dwergvleermuis, de rosse vleermuis, de laatvlieger en de gewone grootoorvleermuis gehoord en gezien. De watervleermuis foerageerde rondom het Zwanenwater. In diverse oude bomen op het terrein waren baltsgeluiden te horen van mannetjes van de gewone dwergvleermuis, de ruige dwergvleermuis en de rosse vleermuis.

Foto: Erik Broer

Jaarverslag 2023

Arie van den Bremer (eindredactie)